

گام به گام با پیام‌های آسمانی

گفت‌وگو با کارشناسان و مؤلفان
کتاب‌های دینی جدید دوره‌ی راهنمایی

گفت‌وگو: بهناز پورمحمد

○ کتاب‌های دینی دوره‌ی راهنمایی را که حدود ۲۵ سال از تدریس آن‌ها در کلاس‌ها می‌گذرد، آقایان حسینی و ابراهیم امینی تألیف کرده بودند. از سال جدید قرار است، کتاب‌های جدید با تألیف آقای کاظمی، در کلاس‌های دینی تدریس شوند. سؤالی که پیش می‌آید، این است که چرا کتاب‌ها تغییر کرد و اگر احتیاج به تغییر کتاب‌ها بود، چرا این قدر دیر اتفاق افتاد؟

● **حجت‌الاسلام متوسل:** کتاب‌های دینی هم مثل بسیاری از کتاب‌های دیگر دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتب درسی، در مسیر بازنگری قرار گرفت. در هر سه دوره (ابتدایی، راهنمایی و متوسطه)، گروه دینی جزو گروه‌هایی است که باید بیشترین کتاب‌های درسی را ارائه دهد. معمولاً گروه‌های دیگر، در تمام دوره‌ها کتاب ندارند. تنها گروهی که در تمام دوره‌ها کتاب درسی دارد، گروه دینی است. با مشکلات خاص خودش؛ مثل تألیف برای گروه اقلیت‌ها یا تفاوت‌هایی که بین احکام اهل تسنن و تشیع وجود دارد، یا حساسیت‌هایی که در مباحث دینی مشاهده می‌شود. همه‌ی این عوامل و عوامل دیگر، باعث شده‌اند که روند تغییر کتاب‌ها به طول بینجامد. البته برای دوره‌های ابتدایی و دبیرستان زودتر به نتیجه رسیدیم و کتاب‌های تغییر یافته، چندین سال است که برای تدریس به دست دانش‌آموزان

کتاب تعلیمات دینی دوره‌ی راهنمایی پس از سه دهه، طی چند سال اخیر، مورد بازنگری جدی در گروه دینی سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی قرار گرفت. حاصل این بازنگری، تألیف کتاب‌هایی با شیوه‌ی کاملاً متفاوت و با مطالب متنوع‌تر و جذاب‌تر شده است. مؤلف این کتاب از میان طلاب علوم دینی در حوزه‌ی علمیه‌ی قم است که طی چند سال تلاش و با کمک مشاوره‌ی کارشناسان گروه دینی و سایر کارشناسان حوزه‌ی علمیه، این کتاب را به مرحله‌ی تألیف نهایی رساند. در این شماره، مصاحبه‌ای با دست‌اندرکاران تألیف این کتاب در گروه دینی صورت گرفت. در این جا با آقایان حجت‌الاسلام متوسل (کارشناس مسئول گروه دینی)، سعید راصد (کارشناس دینی دوره‌ی ابتدایی)، یونس باقری (کارشناس گروه قرآن) و پرویز آزادی (کارشناس گروه دینی دوره‌ی راهنمایی) مصاحبه‌ای صورت گرفته است که از نظر تان می‌گذرد.

برنامه و نقشه‌ای که از دفتر تألیف گرفته بودند، کتاب‌ها را تألیف و در اختیار معلمان قرار دادند.

● **در مدت ۲۵ سالی که از تدریس کتاب‌های دینی دوره‌ی راهنمایی می‌گذرد، آیا پژوهشی از برون داد این درس گرفته شده است تا معلوم شود میزان اثربخشی کتاب‌ها چه قدر بوده است و نظر دانش‌آموزان درباره‌ی آن‌ها چیست؟**

● **راصد:** نتایج پژوهش‌های انجام گرفته حاکی از آن است که اغلب مباحث در پایه‌های گوناگون تکرار شده‌اند و این تکرار، انگیزه‌ی یادگیری را در فراگیرندگان به مقدار قابل توجهی تقلیل می‌دهد. نکته‌ی دیگر، سنگینی مفاهیم بعضی از دروس از قبیل برهان علیت، اجتهاد، رهبری و... است که فهم آن را برای مخاطب مشکل می‌سازد. نکته‌ی سوم این است که غالباً مباحث به روش فعال مطرح نشده‌اند و دانش‌آموزان صرفاً شنونده محسوب می‌شوند.

○ **اعضای شورای برنامه‌ریزی کتاب‌های دینی جدید از چه کسانی تشکیل شده‌اند؟**

● **متوسل:** در همه‌ی گروه‌های درسی، شورای برنامه‌ریزی وجود دارد. شورای برنامه‌ریزی از کارشناسانی تشکیل می‌شود که با بحث و گفتگو و تربیت آشنا باشند؛ کارشناسان موضوعی از خود دفتر و خارج از سازمان و چند نفر معلم با تجربه که کتاب‌ها را از نظر آموزشی مورد بحث قرار دهند. در این ترکیب، نقش کارشناسان موضوعی پررنگ‌تر است تا نسبت به مفاهیمی که عرضه می‌شود، دقت بیشتری صورت گیرد؛ به خصوص اگر قرار باشد کار جدیدی ارائه شود. قرار شد در گروه دینی، یک گروه قوی از کارشناسان دینی بر کار، نظارت جدی داشته باشند. نویسنده‌ی این کتاب‌ها، آقای کاظمی از دانش‌آموختگان حوزه‌ی علمیه‌ی قم است تا به این وسیله از همکاری و نظارت نخبگان حوزه‌ی علمیه‌ی قم استفاده‌ی بهینه شود. آقای **پیشنمازی** و آقای **تقوی** هم در این راستا با آقای کاظمی هم‌فکری و همکاری می‌کردند. البته کارشناسان و مسئولان گروه دینی هم در امر تألیف کتاب حضور داشتند تا مطالب را از جنبه‌ی آموزش و ارزش‌یابی تطبیق و هماهنگ کنند.

● **باقری:** در این شورا، عده‌ای همیشه ثابت و عده‌ای هم متغیر بودند. در واقع، استخوان‌بندی این راهنما را نمایندگان حوزه‌ی علمیه یعنی حاج آقا **راستگو** و متخصصان موضوعی و معلمان برگزیده یا نمونه که آشنای کامل و با تجربه بودند و همیشه در جلسات شرکت می‌کردند، تشکیل می‌دادند. گروه دوم یعنی حاج آقا **پیشنمازی** و آقای **تقوی** هم به این گروه اضافه شدند.

در این ضمن، دوستانی از گروه خارج و دوستان جدید دیگری به گروه اضافه می‌شدند. البته کسانی که راهنمای برنامه‌ی ابتدایی را نوشته بودند، در این برنامه هم حضور داشتند تا انتقال تجربه صورت گیرد. ولی اعضای ثابت گروه آقای **دکتر ناصر باهنر**، آقای **راستگو** و آقای **راصد** و خانم **فاطمه رضانی** در آن مرحله قرار داشتند. در واقع، دوره‌ی ابتدایی تقویت شده بود که وارد دوره‌ی راهنمایی شوند. بعداً آقای **دکتر سنگری** هم به گروه اضافه شد.

و معلمان رسیده است. یکی از عمده‌ترین مواردی که باعث شد کتاب‌های دوره‌ی راهنمایی دیر به دست دانش‌آموزان برسد، این بود که درباره‌ی تألیف کتاب با افراد متعددی صحبت شده بود و در آخر هم تألیفات صورت گرفته، مورد پسند دفتر تألیف و کارشناسان واقع نشده بود. همین باعث شد کار به نتیجه‌ی مطلوب نرسد.

● **راصد:** یکی دیگر از دلایل دیر تألیف شدن کتاب‌های دوره‌ی راهنمایی این است که دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتب درسی، ابتدا باید یک راهنمای برنامه برای این درس می‌نوشت که این اتفاق دیر افتاد. هشت سال پیش شورای برنامه‌ریزی تشکیل شد. راهنمای برنامه‌ی درسی هم تقریباً شش سال است که به توافق رسیده و سال گذشته، به تصویب شورای عالی رسیده است. نبود این نقشه‌ی راهنما، یکی از دلایل عمده تأخیر در تغییر کتاب‌های دینی بود.

● **متوسل:** شاید یکی دیگر از دلایل تأخیر در تغییر، خود کتاب‌های پیشین بودند که آقایان حسینی و امینی نگاشته و از نظر محتوا، از استحکام بالایی برخوردار بودند. مشکل اصلی کتاب‌های قبلی، بیشتر در جنبه‌ی شیوه‌ی آموزش و فعال نبودن آن بود. هم‌چنین، شیوه‌ی ارزش‌یابی و پاسخ‌گویی به نیازهای جدید، به قلم جدید احتیاج داشت.

● **باقری:** مسئله‌ی دیگر هم این بود که تغییر از نظام متوسطه شروع شد. دفتر تألیف باید با تغییر نظام، کتاب‌های دینی دوره‌ی متوسطه را تغییر می‌داد و همه‌ی کارشناسان مشغول و گرفتار تغییر کتاب‌های دینی این دوره شدند. تغییر بعدی در دوره‌ی ابتدایی صورت گرفت و فاصله‌ی ایجاد شده، باعث تأخیر در تألیف کتاب‌های جدید دینی دوره‌ی راهنمایی شد.

○ **با صحبت‌های دوستان، مشخص شد کتاب‌های جدید، راهنمای برنامه دارند که مبنای کار مؤلفان است. مبنای کار مؤلفان قبلی برای کتاب پیشین چه بود؟**

● **متوسل:** هر دو بزرگوار در زمینه‌ی تألیف کتاب‌های مناسب برای نوجوانان فعالیت داشتند. آقای **ابراهیم امینی**، چندین کتاب با عنوان معرفی اسلام و بیان معارف که مخاطب آن‌ها نوجوانان بودند، تألیف کرده بودند.

آقای حسینی هم به دلیل تجربه‌ی طولانی در آموزش و پرورش، تدریس و حضور در میان نوجوانان، می‌توانستند مطالب آقای **امینی** را با شرایط آموزش و پرورش وفق دهند و در نهایت کتاب مناسب را تألیف کنند و در اختیار دوره‌ی راهنمایی قرار دهند که انصافاً کتاب مفیدی بود و از بهترین کتاب‌های تألیف شده در آموزش و پرورش محسوب می‌شد.

نکته‌ی بسیار مهم دیگر این است که آقایان براساس نگاه قدیم به معارف دینی، معارف را به سه بخش اصول دین، فروع دین و اخلاقیات تقسیم و بر همین اساس، کتاب‌ها را تألیف کرده بودند. اما نگاه جدید، دیگر در این دسته‌بندی محصور نمی‌شود.

● **باقری:** آقای **امینی** و آقای **حسینی**، وقتی کتاب‌ها را تدوین کردند، این طور نبود که هیچ تجربه‌ای نداشته باشند. آن‌ها هم تجربه‌ی آموزشی داشتند و هم از لحاظ علوم دینی غنی بودند. بنابراین، تجربیات خود را در اختیار آموزش و پرورش قرار دادند و براساس

نتایج پژوهش‌های انجام گرفته حاکی از آن است که اغلب مباحث در پایه‌های گوناگون تکرار شده‌اند و این تکرار، انگیزه‌ی یادگیری را در فراگیرندگان به مقدار قابل توجهی تقلیل می‌دهد

○ نقشه و برنامه‌ی کتاب‌های دوره‌ی راهنمایی که تصویب هم شده، با برنامه‌ی قبلی چه تفاوتی دارد و مطالب جدید براساس چه اصولی تقسیم شده است؟

● **متوسل:** آن چه در راهنمای برنامه‌ی درسی مصوب شورای عالی آموزش و پژوهش است، نیازها را مطرح کرده است. براساس نیازها پاسخ گرفتند و محور را هم بر این قرار گذاشته‌اند که به هر حال چون ما در این دنیا زندگی می‌کنیم، پس باید راهنمای را بشناسیم، خطراتی را که در راه وجود دارد بشناسیم و انتها و مقصد راه را بدانیم و بر این اساس، پاسخ سؤالاتمان را دریافت کنیم. در مقدمه‌ی این کتاب آمده است: «این کتاب می‌کوشد، به چند سؤال مهم شما پاسخ بدهد: از کجا آمده‌ام؟ به کجا خواهم رفت؟ راه درست را از چه کسی باید بیروم؟ چه کسانی مرا در این راه همراهی می‌کنند؟ برای این که سالم به مقصد بروم باید چه توشه‌ای همراه داشته باشم؟ و سؤالاتی از این قبیل.» رویکرد راهنمای برنامه‌ی درسی، رویکرد فطرت‌گراست و به آن چه درون دانش‌آموز می‌جوشد، می‌پردازد.

○ درباره‌ی رویکرد فطرت‌گرا توضیح بیشتری دهید. آیا این رویکرد مختص دوره‌ی راهنمایی است یا سه دوره را شامل می‌شود؟

● **متوسل:** در مقدمه‌ی برنامه‌ی درسی آمده است که رویکرد فطرت‌گرا در هر سه دوره لحاظ شده و حاکم بر کل برنامه‌ی درسی است.

اما رویکرد فطرت‌گرا بر این مبناست که خداوند ما انسان‌ها را خالی نیافریده است. خداوند در وجود همه‌ی انسان‌ها فطرت و سرشتی قرار داده که خداجو، خدانشناس، خداپرست و خداخواه

است. به تعبیر دیگر، در نهاد انسانی که به خداوند ایمان ندارد، چنین ویژگی‌هایی وجود دارد که آن‌ها را فطری می‌گوییم. یعنی آن ویژگی، هر انسانی را به سمت خدا می‌کشاند و نتیجه این می‌شود که وقتی با این رویکرد وارد شویم، چیزی را از بیرون به درون وارد کنیم. از موضوعی صحبت می‌شود که در هر فردی موجود است و ما فقط یادآور و مدّکر هستیم. درست مثل مباحث اخلاقی همه‌ی ما که بدون این که یادمان دهند، آدم راستگو را خوب و آدم دروغگو را بد می‌دانیم. این امر مستلزم آموزش نیست. پیامبران می‌آیند و

متذکر می‌شوند و تأکید می‌کنند. براساس آیه‌ی فطرت در قرآن داریم: «فطرت الله التي فطر الناس عليها». بر این اساس، آن چه ما به دانش‌آموزان می‌گوییم، مطالبی نیست که دانش‌آموز با آن آشنا و از آن مطلع نباشد. همه‌ی این را خدا در نهاد او قرار داده و ما به گونه‌ای آن چه را که در وجودش است، به او یادآوری می‌کنیم تا خودش به نتیجه برسد.

گروه دینی مبنای کار خودش را کتاب‌های حضرت امام، علامه طباطبایی و استاد شهید مطهری قرار داده است. مرحوم مطهری بر رویکرد فطرت‌گرا تأکید بسیار دارند آن را در یکی از کتاب‌هایش به طور کامل شرح داده و فطرت را به عنوان مادر معارف که خداوند در اختیار ما قرار داده است، مطرح می‌کند.

○ در مقابل رویکرد فطرت‌گرا، رویکردهای دیگری هم می‌توانیم داشته باشیم. چه دلیلی برای انتخاب رویکرد فطرت‌گرا وجود داشته است.

● **آزادی:** رویکردهای دیگر هم می‌توانستیم داشته باشیم. مثل رویکرد ساختارگرا که در غرب از آن استفاده می‌کنند. ولی رویکرد انتخابی ما براساس تعالیم قرآنی است. خدا را معرفی می‌کند و خیلی کم تمایل دارد که او را اثبات کند. گویا انسان درون خودش با خدا آشنایی دارد و فقط می‌خواهد او را به یاد بیاورد.

فطرت با تعالیم اسلامی سازگار است؛ به خصوص با قرآن که منبع اصلی تعالیم دینی ماست.

باقری: کلمه‌ی رویکرد یعنی چه؟

راصد: یعنی این بیت مولوی:

از نظرگاه است ای مغز وجود

اختلاف مؤمن و گبر و جهود

رویکرد یعنی نوع نگاه ما به برنامه‌ی درسی و اجزای این برنامه یعنی تمامی عناصر برنامه اعم از هدف، روش، محتوا و ارزش‌یابی، به نوعی تحت‌تأثیر نگاه ما به آموزش و امتحان قرار دارد و اثر آن در جای جای برنامه باید دیده شود برای مثال، چنان چه رویکرد ما رفتارگرایی باشد، محیط یادگیری باید پرنرنگ و غنی باشد، زیرا که در این نگاه، محیط بسیار مؤثر است و با تعبیر آن می‌توان رفتار فرد را تغییر داد.

○ چرا دفتر تألیف سیاست چند تألیفی را انتخاب نمی‌کنند؛ با توجه به این که راهنمای برنامه به منزله‌ی نقشه‌ی راه تنظیم شده است؟ نمی‌شود استان‌ها راهنمای برنامه را بگیرند و مطابق با آن کتابی تألیف کنند؟ چنین کاری تاکنون صورت گرفته است؟

● **متوسل:** درباره‌ی کتاب‌های دینی، زمینه‌های انحرافی زیادی ممکن است ایجاد شود، حتی در حد کاربرد یک کلمه نه یک عبارت، کار تألیف را سخت می‌کند. علاوه بر آن، حساسیت‌هایی که بزرگان دین نسبت به این کتاب‌ها دارند، کار را بسیار سخت‌تر می‌کند. شاید برای تألیف کتاب ریاضی، اولیای دانش‌آموزان حساسیت نداشته باشند و نظری ندهند که بهتر است از چه روش آموزشی استفاده شود. فقط اطلاعات بین معلم و دانش‌آموز ردوبدل می‌شود. ولی کتاب دینی، از زمانی که وارد خانه‌ی دانش‌آموز می‌شود، بسیاری از

هر گونه تغییر، لازم‌اش تشکیل شورا و بررسی دوباره‌ی موارد مطرح شده بود. در نهایت هم مؤلف یا درس را اصلاح و یا به طور کلی عوض می‌کرد.

○ تغییر کتاب‌های دینی دوره‌ی راهنمایی چگونه صورت می‌گیرد.

● **متوسل:** از مهر ۸۹، کتاب دینی سال اول راهنمایی اجرای سراسری شد. کتاب دینی دوم از مهر ۹۰ و به همین ترتیب کتاب سوم راهنمایی از مهر سال ۹۱ اجرای سراسری می‌شوند.

○ با تغییر هر کتاب، شیوه‌ی ارزش‌یابی آن هم تغییر می‌کند. کتاب‌های «پیام‌های آسمان» هم هنوز ۲۰ نمره‌ای هستند یا تغییر یافته‌اند؟

● **متوسل:** تغییراتی داده شده که در مقدمه‌ی خود کتاب مطرح شده است. شیوه‌ی ارزش‌یابی به این صورت است که فعالیت کلاسی که در کلاس صورت می‌گیرد، جزو شیوه‌ی آموزشی محسوب می‌شود و در پایان هر درس، سوالاتی می‌آید که بخشی از نمره متعلق به آن فعالیت‌ها در کلاس درس است. نمره هم براساس بیست است، ولی معلمان باید با توجه به بارم‌بندی کتاب، از مقدمه‌ی ابتدای کتاب کمک بگیرند.

○ در مورد آموزش معلمان برای کتاب‌های دینی چه اقداماتی انجام گرفته است؟

● **متوسل:** در طول سه سال اجرای آزمایشی، معلماتی که تدریس کتاب‌ها را به عهده داشتند، در دوره‌های آموزشی که تابستان در تهران و مشهد مقدس تشکیل می‌شد، شرکت کردند. سال گذشته مدرسان دوره‌ها در تربیت مدرس در سطح کشور، دوره‌های آموزشی را فرا گرفتند تا معلمان با آمادگی بیشتر سر کلاس‌ها حاضر شوند. هر معلمی در محل خدمت خود ۳۲ ساعت آموزش تدریس کتاب پیام‌های آسمانی را فرا می‌گیرد.

○ کتاب جدید نسبت به کتاب‌های قدیم چه ویژگی‌هایی دارد؟

● **متوسل:** کتاب اول راهنمایی شامل ۱۷ درس است. در انتهای هر درس، یک فعالیت به نام «خودت را امتحان کن» قرار گرفته است و اغلب سوالات باز است تا دانش‌آموز در پاسخ‌گویی فعال باشد. بخش دیگری به نام پیشنهاد در نظر گرفته شد که فعالیت در منزل است و الزامی در نمره‌دهی ندارد. این فعالیت را دانش‌آموز می‌تواند با هم‌کلاسی، خانواده یا معلم انجام دهد.

بخش بعدی کتاب با عنوان «بیشتر بدانیم»، در هر درس، از یک صفحه تا دو سه صفحه متغیر است. مطالب آن براساس همان درس و فقط برای مطالعه است.

محتوای هر درس از ۷ صفحه تا ۹ صفحه متغیر است. در راستای هر درس، مناجات‌هایی از صحیفه‌ی سجادیه، دعای کمیل یا مفاتیح انتخاب و گنجانده شده‌اند. در انتها، با چند خط خالی، به دانش‌آموزان اجازه داده‌ایم که آن را ادامه بدهند. در هر درس، حداقل یک یا دو داستان گنجانده شده است. این کتاب از صفحه‌آرایی و تصاویر و طرح جلد زیبایی برخوردار است و در اجرای آزمایشی، مورد استقبال دانش‌آموزان قرار گرفته است.

اهل خانه از آن استفاده می‌کنند؛ یا به عنوان یک منبع اطلاعاتی، یا این که می‌خواهند بدانند بچه‌هایشان از لحاظ دینی در مورد چه مباحثی آموزش می‌بینند و این خود حساسیت به وجود می‌آورد. از طرف دیگر، حوزه‌های علمیه و علما هم حساس هستند تا بدانند معارفی که در این کتاب‌ها به دانش‌آموزان ارائه می‌شود، چه مقدار از اتقان بالایی برخوردار است. این حساسیت‌ها باعث می‌شود که کار ساده نباشد.

● **باقری:** دفتر تألیف آمادگی خود را برای تألیف کتاب دینی براساس راهنمای برنامه‌ی نوشته شده اعلام کرده است. هر کدام از دوستان در هر جای ایران، می‌توانند راهنمای برنامه را بگیرند و براساس آن تألیف کنند. بر همین اساس، بعضی از دوستان اعلام آمادگی کردند و بعد از نوشتن دو درس انصراف دادند و رفتند. به دلیل این که یا کار مطابق برنامه نبود، یا اگر هم مطابق برنامه بود، آموزشی نبود. ولی دفتر تألیف هم‌چنان اعلام می‌کند، کسانی که آمادگی دارند، براساس راهنمای برنامه، کتاب تألیف کنند، تألیفات خود را برای کارشناسی، به دفتر معرفی کنند.

○ آیا پس از تصویب و تنظیم برنامه، ارتباطی منطقی بین سه دوره دیده می‌شود یا این که هر دوره به موضوعی متفاوت می‌پردازد؟

● **متوسل:** رویکرد در هر سه دوره یکسان است. به طور طبیعی، از نظر محتوا، شکل، ارائه و قلم، از سه‌گانه به سخت تنظیم شده است (از ابتدایی تا متوسطه). در ابتدایی سعی بر این است که به جنبه‌های زیبایی دین بیشتر توجه شود تا در دانش‌آموزان علاقه به دین و معارف دینی ایجاد شود. در دوره‌های راهنمایی سعی کردیم معارف دین براساس آیات قرآن کریم و روایات با بیان مناسب ارائه شود. خیلی با تفکر عقلانی و استدلالی در این دوره کار نداریم. بیشتر معارف به صورت نقلی است. در دوره‌ی متوسطه سعی بر این بوده که مطالب به صورت استدلالی و نه فلسفی و با شیوه‌ی فعال‌سازی تفکر دانش‌آموز ارائه شود. بر این اساس، به همه‌ی جنبه‌های دانش‌آموز در طول سه دوره توجه می‌شود.

○ چرا اجرای آزمایشی پیام‌های آسمان دوره‌ی راهنمایی تا اجرای سراسری آن که همین امسال است، نسبت به سایر کتاب‌ها به طول انجامید؟

● **متوسل:** اجرای آزمایشی هر کتاب به طور معمول دو سال است. ما نیز این کتاب را دو سال اجرای آزمایشی کردیم. به دلیل نظراتی که از معلمان و کارشناسان دفتر و خارج از دفتر تألیف رسیده بود، نظر ریاست سازمان بر این شد که این کتاب یک سال دیگر هم به صورت آزمایشی اجرا شود تا آن‌چه که معلمان و کارشناسان نسبت به این کتاب نظر دارند، امکان اعمال آن‌ها باشد تا وقتی اجرای سراسری می‌شود، از استحکام محتوایی با شیوه‌های بهتر آموزشی برخوردار شود.

با نظرسنجی صورت گرفته، همه‌ی معلمان نسبت به اصل تغییر کتاب‌های قدیمی به کتاب‌های جدید نظر مثبتی داشتند و مورد استقبال قرار گرفت. اشکالاتی که به محتوا و شیوه‌های کتاب‌های جدید گرفتند، در طول این سه سال بررسی شد. طبیعتاً اعمال